

Náučný chodník Drienčanský kras

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Rimavská Sobota
Geomorfologické jednotky:	Juhoslovenská kotlina a Revúcka vrchovina
Geologické jednotky:	neogénna panva a silicikum
Chránené územie:	prírodná pamiatka Malá Drienčanská jaskyňa
Prístup:	bus Teplý Vrch, ZŠ a pešo obcou na severu k vodnej nádrži 500 m
Východisko:	Teplý Vrch, hrádza vodnej nádrže
Trasa:	Teplý Vrch, hrádza vodnej nádrže - Drienčany, kostol - ľavým svahom doliny Blhu - Veľká Drienčanská jaskyňa - pozdĺž toku Blhu (v smere toku) - Drienčany, kostol
Dĺžka, prevýšenie:	5,2 km, prevýšenie 120 m
Čas prechodu:	2,5 h
Počet zastávok:	15
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, ochranárske

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Čiastočný súbeh s modrou turistickou značkou (na začiatku trasy chodníka).

Rok otvorenia: 1992; 2002 obnova a rozšírenie (2020 plánovaná rekonštrukcia)

Aktuálny stav: Niektoré informačné panely sú vyblednuté (2020).

Textový sprievodca: skladačka Sprievodca náučným chodníkom Drienčanský kras (1995)

Kontakt: Štátna ochrana prírody SR, Správa CHKO Cerová vrchovina, Železničná 31, 979 01 Rimavská Sobota, 047 / 5634 948; Obecný úrad Drienčany, Drienčany 10, 980 23 Drienčany, tel. 047 / 5696 224

Poznámka: Druhá časť trasy náučného chodníka tvorí okruh od kostola v Drienčanoch, dlhý 2,7 km (s prevýšením 110 m) so zastávkami 4 - 15.

Upozornenie: Na začiatku trasy medzi Teplým Vrchom a Drienčanmi dva informačné panely (zastávky 2 a 3) chýbajú (2020).

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre vlastivednú i geografickú vychádzku, pri terénnom vyučovaní sú informačné panely veľmi dobre využiteľné. V Drienčanoch odporúčame pridať návštevu Múzea slovenskej rozprávky (tel. 0918 828 164 alebo 0918 828 124).

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Teplý Vrch (obec). Počtom obyvateľov malá obec severovýchodne od Rimavskej Soboty v severnom výbežku Rimavskej kotliny do Revúckej vrchoviny na rieke Blh. Prvá poddanská osada tu vznikla v druhej polovici 12. storočia, keď územie spadalo pod panstvo Blh (Meleghegy). Drevený hrad východne nad dnešnou obcou bol rok po vpáde Mongolov v roku 1241 prestavaný na kamenný. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1301. Pre blízkosť hranice Osmanskej ríše územie trpelo opakovanými nájazdmi Turkov. Od 17. storočia obec patrila panstvu Muráň. Po Rákociho povstaní začiatkom 18. storočia sa pre chudobu obyvateľstvo sťahovalo na Dolnú zem. Dominantou obce je evanjelický a. v. kostol, jednoloďová klasicistická stavba s predstavanou vežou, z roku 1827, upravovaný v roku 1893. V interiéri sa nachádza hodnotný manieristický oltár z roku 1640, ktorý pochádza zo staršieho kostola, a drevená vyrezávaná empora.

Vodná nádrž Teplý Vrch. Akumulačná vodná nádrž na sútoku riečky Blh a potoka Lúčica pri severnom okraji Rimavskej kotliny. Jej hrádza bezprostredne zo severu nadväzuje na intravilán obce Teplý Vrch, pri severnom brehu leží obec Budikovany. Na brehoch nádrže sú vybudované pláže, chaty a zariadenia cestovného ruchu (bufety, kemping). V letnom období sa jej voda zohrieva až na 27 - 28 °C, využívaná je preto najmä na letnú rekreáciu (kúpanie, jachting, vodné športy). Športový rybolov sa sústreďuje v západnej časti nádrže.

Chránený areál Hikóriový porast. Chránené územie v Rimavskej kotline nadväzujúce severozápadným smerom na intravilán obce Teplý Vrch v blízkosti rovnomennej vodnej nádrže vyhlásené pre študijné účely v roku 1965 na ploche lesného porastu s cudzokrajnými hikóriami (orehovcami) (*Carya*), drevinami pôvodom zo Severnej Ameriky, tu vysadenými v druhej polovici 19. storočia za účelom aklimatizácie nepôvodných druhov drevín na našom území. Porast ohradený kamenným múrom slúžil aj pre poľovné účely Coburgovského panstva. V súčasnosti sú v poraste okrem vysadených hikórií piatich druhov hojne zastúpené aj naše pôvodné dreviny.

Drienčany. Počtom obyvateľov malá obec severovýchodne od Rimavskej Soboty v okraji Rimavskej kotliny pri výtoky riečky Blh z Revúckej vrchoviny. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1291. V druhej polovici 13. storočia po tatárskom vpáde tu vybudovali hrad (pevnosť), ktorá sa stala sídlom rodu Derencsenyiovcov, neskôr Széchyovcov. Viackrát upravovaný **hrad Drienčany** po Rákociho povstaní začiatkom 18. storočia začal chátrať, jeho ruiny porastené lesom sú kultúrnou pamiatkou. Obyvatelia sa venovali poľnohospodárstvu, brdárstvu, košíkárstvu, pálili vápno a vyrábali vosk. Početné kultúrne pamiatky sú sústredené okolo barokového evanjelického a. v. kostola, postaveného na staršom neskororománskom základe prvého kostola z 13. storočia, prebudovaného v rokoch 1513 a 1793. Okolie kostola je ohradené rozpadajúcim sa múrom so strieľňami, v ktorom je vsadená hranolová renesančná zvonica z polovice 17. storočia. Ku kostolu vedie drevené kryté schodište. Mimo ohradeného areálu stojí klasicistická budova evanjelickej fary, na ktorej pôsobili básnik, pedagóg a člen Učenej spoločnosti malohotskej Michal Steigel, štúrovský básnik a prozaik Jonatan Dobroslav Čipka, spisovateľ, rozprávkár a folklorista Pavol Dobšínský. Budova bývalej fary slúži ako múzeum slovenskej rozprávky (heslo nižšie). Pamiatkami sú i hroby P. Dobšínskeho a J. D. Čipku v ohradenom areáli pri kostole. Vo svahu pod kostolom sa nachádza pamätník P. Dobšínskeho od akad. sochára M. Ksandra a Ing. arch. J. Chrobáka z roku 1971, ktorý zobrazuje jeho dielo symbolmi zlatého pera, zlatej podkovy a zlatého vlasu. Ako učiteľ v obci koncom 19. storočia pôsobil Václav Vraný - botanik a múzejník českého pôvodu (pozri samostatné heslo > Náučný chodník Trstie).

Múzeum slovenskej rozprávky v Drienčanoch. Múzeum zriadené v roku 2014 v budove bývalej evanjelickej fary v blízkosti kostola v Drienčanoch, v ktorej o. i. pôsobil spisovateľ, folklorista, rozprávkár, zberateľ ľudovej slovesnosti, prekladateľ, redaktor a evanjelický farár **Pavol Emanuel Dobšínský (Slavošovce 1828 - Drienčany 1885)**. V rokoch 1861 - 1885 tu na konci života prežil svoje najplodnejšie obdobie. Stála expozícia múzea predstavuje život, štúdiá, dielo a duchovný odkaz P. Dobšínskeho, vystavuje niektoré vydania jeho rozprávok i ďalších diel, repliku písacieho stola, dobovú bohoslužobnú literatúru, ilustrácie. (Tel. 047 / 5696 289, 0918 828 164).

Drienčanský kras. Jedno z deviatich krasových území vyčlenených v rámci Revúckej vrchoviny pri jej juhovýchodnom úpätí severozápadne od Rimavskej Soboty. Leží zhruba medzi obcami Drienčany, Hrušovo, Slizké, Španie Pole, Hostišovce a Budikovany v povodí Blhu a na severe aj Západného Turca v nadmorských výškach 220 - 430 m. Rozlohou takmer 16 km² predstavuje najväčšie krasové územie medzi Slovenským krasom a Spišsko-gemerským krasom. Viaz sa na ostrov triasových prevažne svetlých vápencov, jeho centrálnu časť tvoria wettersteinské vápence, na severe sa vyskytujú gutensteinské vápence a dolomity, lokálne sa vyskytujú trosky už zväčša denudovaného nadložného neogénneho vulkanického pokrovu (tufy, tufity a brekcie). V území sa vyskytujú krasové pramene (vyvieračka Kadlub, Pod skalou), škrapy (žliabkovité, studňovité a najmä voľné), vyše sto väčších závrto (50 - 200 m s hĺbkou aj 20 m) a početné jaskyne. Najdlhšou je 1 570 m dlhá a 34 m hlboká sústava fluviokrasových a dosiaľ aktívnym vodným tokom pretekaných jaskýň Podbanište - Jaskyňa nad Kadlubom - Kadlub. Ďalšími významnými sú napr. Jaskyňa pri Holom vrchu (dlhá 319 m) s mladými brčkami, Špaňopolská jaskyňa - Pec s výskytom opálu v snehobielych kvapľoch alebo Chvalovská jaskyňa, ktorá v bronzovej dobe slúžila ako pohrebisko a v stredoveku ako peňazokazecká dielňa (ďalšie pozri v heslách nižšie). V tomto krajinársky a prírodovedecky cennom území sa vyskytujú stanovišťa suchomilných spoločenstiev a je významnou zastávkou pre migrujúce živočíchy. Z vyšších rastlín tu bolo zistených 1 025 taxónov, z ktorých 117 patrí medzi ohrozené v celoslovenskom meradle, sedem medzi endemické a 46 medzi zákonom chránené. Zo zistených 180 druhov vtákov je viac ako tretina významných. Zaznamenaných tu bolo 58 druhov cicavcov a niekoľko obojživelníkov. Časti krasu sú súčasťou územia európskeho významu Drienčanský kras (súčasť sústavy Natura 2000).

Velká Drienčanská jaskyňa. Asi 50 m dlhá jaskyňa severozápadne od Drienčan v okraji Revúckej vrchoviny v rámci Drienčanskeho krasu (heslo vyššie) v strmom východnom svahu doliny Blhu s

vchodom asi 14 m nad jeho hladinou pod 6 m vysokým bralom. Ide o fluviokrasovú jaskyňu bez výzdoby - jej chodby vznikli v pleistocéne eróznou činnosťou Blhu počas jeho zarezávania sa pri formovaní doliny. Aktuálne ju vyplňa hrubá vrstva sedimentov. Jej historické osídlenie dokazujú archeologické nálezy, koncom druhej svetovej vojny slúžia ako úkryt miestneho obyvateľstva. Jaskyňa leží v rámci územia európskeho významu Drienčanský kras (súčasť sústavy Natura 2000), je významným zimoviskom netopierov a nie je verejnosti prístupná.

Prírodná pamiatka Malá Drienčanská jaskyňa. Chránené územie vyhlásené v roku 2006 na ochranu severozápadne od Drienčan v okraji Revúckej vrchoviny v rámci Drienčanského krasu (heslo vyššie) ležiacej 79 m dlhej jaskyne na úpätí východného svahu doliny Blhu s vchodom len 5 m nad jeho hladinou. Ide o fosílnu riečnu jaskyňu - podobne ako Veľká Drienčanská jaskyňa vznikla v pleistocéne eróznou činnosťou Blhu počas jeho zarezávania sa pri formovaní doliny. Pôvodne sa nazývala Brožkova pustovňa podľa pustovníka, ktorý ju údajne v 16. storočí obýval. Pamiatka leží v rámci rozsiahlejšieho územia európskeho významu Drienčanský kras (súčasť sústavy Natura 2000). Jaskyňa je verejnosti voľne prístupná.

Juhoslovenská kotlina. Úzke nížinné územie na južnom Slovensku pri slovensko-maďarskej štátnej hranici pretiahnuté v rovnobežkovom smere medzi Šahami na západe a Plešivcom na východe dlhé asi 120 km s charakterom brázdy okolo riek Ipeľ, Rimava a Slaná. Na západe sa kratučkým, 1,5 km dlhým úsekom dotýka Podunajskej pahorkatiny, na severe susedí s Krupinskou planinou, Ostrôzkami, Revúckou vrchovinou a Slovenským krasom, na východe Bodvianskou pahorkatinou. Na juhu pri hranici s Maďarskom do nej od juhu presahuje severná časť vulkanického pohoria Cserhát - Cerová vrchovina. Je tektonicko-erózneho pôvodu - vznikla v neogéne mohutným prehybom zemskej kôry. Budovaná je paleogénnymi a neogénnymi morskými a jazernými sedimentmi, lokálne i vulkanoklastikami, zväčša prekrytými kvartérnymi riečnymi štrkmi a pieskami na severe s pokrovom spraší a sprašových hĺn. Prevažne pahorkatinový povrch je rozčlenený riečnou sieťou do plytkých dolín so širokými nivami a riečnymi terasami Iplá, Rimavy, Slanej a ich prítokov a plochými chrbtami medzi nimi. Delí sa na tri vzájomne slabo oddelené kotliny - od západu Ipeľskú, Lučenskú a Rimavskú. Pre svoju nízku nadmorskú výšku (do 400 m n. m.) a otvorenosť k juhu patrí k najteplejším a najsuchším kotlinám na Slovensku. Vyvierajú tu mnoho minerálnych a termálnych prameňov, pri ktorých vznikli kúpele (Číž), termálne kúpaliská (Dolná Strehová, Tornaľa) alebo plniarne minerálnych vôd (Tornaľa). Kotlina je zväčša odlesnená, zachované sú zvyšky teplomilných dubín, dubo-hrabín, pozdĺž tokov lužné lesy. Mierne klimatické podmienky s najmenšou veternosťou na Slovensku umožnili intenzívny rozvoj poľnohospodárskej výroby.

Revúcka vrchovina. Pohorie na juhu stredného Slovenska s veľmi členitým pôdorysom i reliéfom ležiace medzi Tuhárom, Poltárom, Rožňavou, Dobšinou, Revúcou, Hnúšťou a Málincom, na severozápade nadväzujúce na Stolické vrchy a krátko i Veporské vrchy a Ostrôžky, na juhovýchode susediace s Juhoslovenskou kotlinou (resp. jej podcelkami Lučenská kotlina a Rimavská kotlina) a Slovenským krasom a na severovýchode s Volovskými vrchmi. Má veľmi pestrý reliéf, čo súvisí s jej tektonickým vývojom a veľmi zložitou geologickou stavbou. Tú predovšetkým na severe tvoria kryštalické horniny, najviac paleozoické ruly, granitoidy a paleovulkanity. V strednej časti sú zastúpené rôzne triasové sedimentárne horniny. V južnej časti sa na neogénnych andezitových tufoch a konglomerátoch vyvinul rozsiahly plochý reliéf (Pokoradzská tabuľa, Blžská tabuľa) s mohutnými kryhovými zosuvmi na jeho okraji na styku s Rimavskou kotlinou. V relatívne menej odolných horninách (napr. neogénnych morských sedimentoch) sú vymodelované brázdy až kotlinky (napr. Lovinobanská brázda, Málinská brázda, Rimavské podolie, Železnická brázda). Hojný je výskyt nerastných surovín (magnezit, železné rudy, mramor, mastenec a i.) s bohatou ťažobnou históriou (napr. Tuhár, Lovinobaňa, Cinobaňa, Rákoš, Železník, Jelšava, Lubeník, Nižná Slaná, Vyšná Slaná, Dobšina). Väčšie nadmorské výšky dosahuje v severovýchodnej časti (Železník 814 m, Magura 883 m, Bučina 858 m a Turecká 953 m na severozápad od Rožňavy). Vrchovinou priečne preteká mnoho

vodných tokov - Krivánsky potok, Ipeľ, Poltarica, Rimava, Turiec, Muráň, Štítnik a Slaná -, ktorých doliny využívajú dopravné komunikácie. Pôvodne pomerne silno odlesnené územie (lúky a pasienky pri početných nevelkých sídlach aj rozptýleného charakteru) postupne čiastočne zarastá. Prevažne dubové, dubovo-hrabové a bukové lesy majú hospodársky charakter.

Názvy informačných panelov

1. Drienčanský kras a okolie
2. Hikóriový porast
3. Vodné vtáctvo
4. Drienčany
5. Geológia Drienčanského krasu
6. Drienčanská pevnosť
7. (a) Škrapy. (b) Zraniteľnosť krasu
8. Polosuchá dolina
9. Lesný ekosystém
10. Krasové jamy (závrty)
11. Studňovitá (prepadová) krasová jama
12. Veľká drienčanská jaskyňa
13. Dolina Blhu
14. Malá drienčanská jaskyňa
15. Krasové jazierka

